

ESHITISHDA KAMCHILIGI BO'LGAN BOLALAR BILAN OLIB BORILADIGAN LOGOPEDIK ISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.

Qo'chqorova Gulnoza

*Axborot texnologiyalari va menejment unversiteti Maxsus
pedagogika Defektologiya yo'nalishi talabasi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarni va nutqida nuqsonni bo'lgan bolalarni korreksion ishlar olib borish ularga nutq ya'ni so'z boyligining nihoyatda ahamiyati haqida tushuncha .*

Kalit so'zlari: *Defektologiya, Logopediya, Korreksiya, duduqlanish, dizartriya, disleksiya, dislaliya, ovozning buzilishi, sensor, ekspressiv, va boshqalar.*

Defektologiyani yo'nalishlardan biri bo'lgan Logopediya sohasidir bunda ba'zi bolalardagi sensor (eshitish yoki ko'rishning pasayishi) va aqliy rivojlanishdagi qo'pol kamchiliklar bolalar miya falajlanish hamma komponentlarini (talaffuz leksik grammatik) rivojlanmay qolishga olib kelishi mumkin. Bunday holatlarda bular o'ziga xos etiopatogenetik xususiyatga ega bo'lganligi sabab ,korreksion ta'sir etish metodlarini defferensial qo'llashni talab etadi. Logopedik ta'sir eshtishi qisman pasaygan zaif eshtuvchi bolalar bilan olib boriladigan ishda samarali qo'llanishi mumkin. Zaif eshtuvchi bolalarni karlardan farqli ravishda zaif eshtuvchilar deb nomlash qabul qilingan . Eshitishning yaqqol va turg'un pasayishi nafaqat nutqni idrok qilish , balki ekspressiv nutqning buzilishiga ham olib keladi. Bu holda ,Har bir aniq holatda ekspressiv nutqning buzilishi darajasi eshitishning pasayishi darajasiga (daraja qanchalik og'ir bo'lsa shunchalik yomonlashadi), zaif eshitishning boshlanish vaqtiga ,bola rivojlanishining shart sharoitiga bo'liq bo'ladi. F. F. Rau , L. V. Neyman va V. I. Belkyukovlarning ta'riflashicha , "zaif eshitish deb eshtishning shunday pasayishiga aytiladi ,bunda nuqtni idrok qilishda qiyinchiliklar tug'iladi ,biroq maxsus yaratilgan shart sharoitlarida eshitishi yordamida nutqiy muloqotga kirishish mumkin bo'ladi.

Eshituvi pasaygan bolalar uchun bevosita eshitish kamchiligi bilan bog'liq nutq komponentlarining shakllanmaganligi xosdir. U nutqning barcha tomonlari qamrab oladi. Biroq ,zaif eshtuvchilarda eshituv funksiyasi holati bilan bog'liq bo'lmagan nutqiy kamchiliklarning shakli ham kuzatiladi . Bular duduqlanish, nutq tempining buzilishi, rinolaliya , optika disgrafiya va disleksiya, dizartiya , mexanik dislaliya ,ovoz buzilishi ,alaliya ,erta bolalar afaziyasi. Eshitishning erta pasayishi va kuchli ifodalanishida ,bolalarda lug'at rivojlanishi normadan shu darajada orqada qoladiki,ularning ko'pchiligi maktabga faqat bir nechtagina chuqurlovchi so'z bilan keladilar. Eshitishning yengil pasayishida ham zaif eshtuvchilarda nutqning lug'at tomoni odatda buzilgan bo'ladi . Lug'at boyligining rivojlanmaganligi asosida jaranglashi bo'yicha yaqin so'zlarni eshitib farqlab idrok qilish yotadi. Buning natijasida zaif eshtuvchi bola ko'pincha so'zning

urug'li qismigina ozmi ko'pmi aniq eshitib idrok qilish qobiliyatiga ega. R. M. Boskis, A. G. Zikeyeva, K. G. Korovina va boshqalar tadqiqotiga muvofiq, zaif eshtuvchilar uchun lug'at boyligining nihoyatda chegaralanganligi xarakterlidir. Zaif eshtuvchi bolalarni logopedik tekshirish nutq buzilishlarining alomatlari va kechishini har tomonlama va to'liq aniqlashga yo'naltirilgan bo'lishi lozim. Bu korreksion ta'sirning differentsiyalashgan va etiopatogenetik asoslangan usullarini qo'llash imkonini beruvchi differentsiyalashgan diagnoz qo'yishni maqsad qilib qo'yadi.

Zaif eshitishdan farqlab olish ehtiyoji tug'iladi. Nutqi rivojlanmagan zaif eshtuvchi bolalar bilan barcha buzilgan nutq komponentlari tovush talaffuzi, leksik -grammatik tizim, yozuv, ekspressiv va impressiv nutq korreksiyasi ustida ishlash muhimdir. Kombinatsiyalashgan nuqsonlar sonining o'sishi, ularni differensial-tashxislashni mukammallashtirish va nafaqat o'qitishning o'ziga xos usullarini, balki logopedik ta'sirni qo'llashni talab etadi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. T. A. Vlasova. M. S. Pevzner. Kamol topishda kamchliklari bo'lgan bolalar haqida Toshkent 1976y.
2. Aytmetova. S. Sh. Yordamchi maktab o'quvchilarning psixik rivojlanish xususiyatlari. Toshkent 1984 y
3. Mametov. K. T. Aqli zaif bolalar psixologiyasi. Ma'ruzalar mating 2001y
4. Rahmonova " Defektalogiya va logopediya asoslari " T. 1991y